

очерка. Такая модификация структуры расширяла «кругозор» жанра, что было удачным, если не противоречило жанровой доминанте очерка – достоверности и документальности.

Библиографические ссылки

1. **Белый, А.** Африканский дневник : [Электронный ресурс] / Андрей Белый. – 0,84 Кб. – 2012. – С. 331–454. – Режим доступа: <http://feb-web.ru/feb/rosarc/ra1/ra1-330-htm>. – Заголовок с экрана.
2. **Боровкова, И. В.** Проза К. Д. Бальмонта: автобиографический аспект: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.01 / Ирина Владимировна Боровкова. – Иваново, 2002. – 155 с.
3. **Волошин, М.** Лики творчества: 2-е изд., стереотип. / Максимилиан Волошин. – Л.: Наука, 1989. – 848 с.
4. **Волошин, М. А.** Путник по вселенным / М. А. Волошин. – М.: Сов. Россия, 1990. – 384 с.
5. **Гумилев, Н.** Избранное / Н. Гумилев. – М.: Просвещение, 1990. – 383 с.
6. **Новиков, Л. А.** Стилистика орнаментальной прозы Андрея Белого / Л. А. Новиков. – М.: Наука, 1990. – 181 с.

УДК 821.161.2

Н. С. Дашко

ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ ТВОРУ «ЛИСТЯ ЗЕМЛІ» В. ДРОЗДА

Аналізуються основні риси роману й епопеї, на підставі яких «Листя землі» визначається як роман-епопея.

Ключові слова: жанр, роман, епопея, роман-епопея.

Анализируются главные черты романа и эпопеи, на основании которых «Листья земли» определяется как роман-эпопея.

Ключевые слова: жанр, роман, эпопея, роман-эпопея.

The article is devoted to the analysis of peculiarities of the genre of the V. Drozd's «The Earth Leave». The main features of the novel and epos are analyzed here. On that basis the genre of the V. Drozd's work «The Earth Leave» is defined as novel-epos.

Key words: genre, novel, epos, novel-epos.

В українській прозі ХХ століття (як, власне, й у світовій) провідне місце належить жанру роману як такому, що відкриває найбільші можливості для художнього синтезу. Спроби митців відобразити всі історичні потрясіння, роздуми над сенсом людського існування реалізувалися в поглибленому осмисленні ними взаємин людини й історії, у відтворенні філософських і соціально-психологічних проблем, що, у свою чергу, привело до збагачення канонічної природи жанру роману за рахунок нових жанроутворюючих компонентів. Проте в історичному розвитку світової літератури виділилася й синтетична художня форма «нового великого епосу» (як вважають дослідники, започаткована твором «Війна і мир» Л. Толстого), яка, за словами М. Бахтіна, була покликана «відобразити весь світ і все життя» [2, с. 224]. Такою великою епічною формою став роман-епопея, що утвердився в літературі ХХ століття.

Дискусії навколо трактування жанру роману-епопеї в літературознавстві розпочалися ще з 20-х рр. ХХ ст. (до введення самого терміна). За цей час було напи-

сано чимало праць, де проблема жанрової специфіки роману-епопеї займала чи не головне місце, нерідко у зв'язку з конкретним аналізом творів. Системне вивчення жанру роману-епопеї розпочалося в 50–70-ті роки ХХ ст. і відбувалося настільки інтенсивно, що на сьогодні маємо ряд статей та монографій. Одні з них присвячені безпосередньо жанровій специфіці роману-епопеї, інші торкаються його ознак у контексті загального розгляду романістики, але так чи інакше уточнюють розуміння цього жанру.

Одна з проблем, що виникає через невизначеність сутності жанру роману-епопеї і викликає дискусію серед науковців, – питання приналежності тих чи інших творів до зазначеного жанру. Як український роман-епопею українські літературознавці визначають такі твори, як «Прапороносці» О. Гончара, «Велика рідня» М. Стельмаха, «Гомоніла Україна» П. Панча, «Вир» Г. Тютюнника, «Сестри Річинські» І. Вільде, «Волинь» і «Ост» У. Самчука.

До цього переліку ми б додали і твір В. Дрозда «Листя землі», щодо жанрової природи якого не існує єдиного погляду. Хоча дискусій нібито й не виникало, але спостерігається тенденція, коли одні й ті ж самі дослідники називають його то романом, то епопеєю (Н. Колощук, Л. Яшина). Очевидно, жанрові рамки роману для «Листя землі» затісні, і є підстави говорити про жанровий синтетизм твору як ознаку його поліфонізму на рівні жанру. Так, Н. Колощук у статті «Про поетику роману В. Дрозда «Листя землі», називаючи твір романом, зауважує, що «жанрову природу роману В. Дрозда не можна визначити однозначно, оскільки це – синтетичний, багатошаровий твір: елементи соціально-психологічного, соціально-побутового, символіко-фантастичного (міфологізованого) повісткування тут сплетені в одне ціле. <...>. Очевидно, найточнішим визначенням жанрової природи такої книги можна вважати поняття «епопея» [7, с. 155]. Сам письменник називає свій твір переважно романом, зокрема в щоденникових записах. Наприклад, в одному з них (від 18.10.1990 р.) В. Дрозд зазначає: «Учора дописав я свій роман, перший том. П'ять років божевільної праці! <...> я виклався увесь, роман те, на що я здатен на даний час, у ньому вкладено все, що було і є у душі моєї» [5, с. 96]. Такий стан вивчення проблеми зумовлює актуальність нашого дослідження, його мету і завдання.

Визначення твору «Листя землі» як роману, з одного боку, є цілком закономірним, бо в ньому простежуються найважливіші риси романного жанру: зображення життєвих доль багатьох персонажів протягом тривалого часу, при цьому в багатоаспектних зв'язках і станах – у суспільних взаєминах і побуті, наодинці з собою, зі своїми проблемами й переживаннями; створення узагальнених характерів через індивідуальне; повнота й синтетичність відображення дійсності, повсякденного життя звичайних людей; інтерес до життя окремої людини й цілого суспільства; розгалуженість фабульних ліній сюжету; органічне переплетення різних видів нарративного дискурсу. Слід наголосити й на такій рисі, як романне мислення: саме в цьому аспекті розгортається характер проблематики у творі. Вагома філософська, суспільна, морально-етична проблематика «Листя землі» В. Дрозда походить, безперечно, не від епосів минулого, вона зумовлює жанрову специфіку роману, вирізняє його жанрові різновиди. Стародавній епос не міг умістити такої багатозначної й різнобічної проблематики, як та, що осмислюється В. Дроздом.

У той же час інтерпретація жанру «Листя землі» лише як роману видається дещо однобокою: визначати його за ідейно-художнім змістом взагалі виявляється не зовсім коректним, оскільки є всі підстави говорити про цей твір як роман соціальний, історичний, і філософський, і психологічний, і родинно-побутовий. Справедливо, що при цьому слід ураховувати, яка риса домінує у творі. Безперечно, «Листя землі» виходить за рамки жанру роману. Цей твір – роман особливого виду – роман-епопея. Оскільки в ньому, крім романних, насамперед простежуються основні конститутивні риси, властиві жанру епопеї.

Одна з таких рис – епопейний вимір часу (сюжетний час розширюється завдяки часові міфологічному) зображених у «Листі землі» подій, якому відповідає і їхній просторовий масштаб. З одного боку, сюжет твору розгортається переважно в локальному континуумі, співвіднесеному з конкретним географічним простором – Краєм. Але через зображення епохальних подій (революцій, воєн), які виходять далеко за межі не лише Краю, але й України, світ набуває масштабів Всесвіту. Герої В. Дрозда, потрапляючи у вир соціальних катаклізмів, волею долі виявляються закинутими з України в найрізноманітніші куточки земного шару: Сибір, Далекий Схід, Азію, Європу, Америку, Японію. Тож хронотопічна організація твору тяжіє до глобальності.

У відтворенні дійсності в «Листі землі» органічно сполучені між собою достовірні дані й вимисел. Разом вони утворюють єдине ціле, що формує характер вираження епічного задуму. В. Дрозд обирає свій особливий шлях у створенні вимислу: його вигадка завжди містить істину факту, що надає їй особливої переконливості. Зокрема, серед різного роду «істин» значне місце посідають «істини» теологічні, наприклад: уявлення про Бога, його сутність, його онтологічну й космічну роль в очах віруючої людини. Міфологічна свідомість стає невід'ємною складовою твору. На думку М. Павлишина, «можливо, у цьому й полягає намір В. Дрозда: створити мітизоване враження про «правду» розказаного. Події і персонажі вигадані, але мітична розповідь все одно розкриває дійсність» [8, с. 278]. Автор постає як письменник і філософ одночасно, і в такому багатоплановому осмисленні дійсності виявляється епічний синкретизм як особлива риса художнього мислення В. Дрозда.

«Листя землі» відзначається епічним багатолюддям і глибиною його зображення, що зумовлено справжнім багатством знань і уявлень письменника про розмаїття соціально-психологічних типів і людських доль, втягнутих в історичний процес. Життя героїв у творі розгорнуто в часі, показано протягом багатьох років, у різних умовах та обставинах. Прозаїк намагається зобразити людське буття багатогранно, осмислити його у зв'язках не лише родинних, дружніх, класових, філософських, але й із буттям українського народу в цілому, з його історією в конкретний її період. Тому долі персонажів «Листя землі» нерозривно поєднані з історично важливими подіями ХХ століття. Герої книги – не просто учасники цих подій: по-перше, вони знаходяться у прямій залежності від них, по-друге, самі події віддзеркалюються в їхній свідомості. Кожен із героїв В. Дрозда при цьому ніби творить свій варіант історії, що розвиває межі між індивідуальним та загальним і зумовлює враження колективного відтворення історії, коли, за словами М. Павлишина, «історія як правда постає як спільний витвір багатьох свідомостей» [8, с. 280].

У такому контексті реалізується один із найважливіших епопейних принципів: герої «Листя землі» постають відповідно до масштабу зображених подій. Тому при всій своїй масштабності зображені події не нівелюють людську особистість (як це було в давньогрецькій епопеї), їхня аксіологічна сутність розкривається через життя й характер цієї особистості. Жоден із образів не губиться – навпаки, їх внутрішнє зображення набуває більшого значення, ніж у романі. Твір «Листя землі» характеризується внутрішньою об'ємністю в цілому: глибинно розкрито діалектику душі багатьох, художньо рівноправних персонажів. Звичайно, простежити діалектику душі кожного з персонажів у густонаселеному й багатоплановому творі, яким є «Листя землі» В. Дрозда, – завдання важливе й надзвичайно складне. Проте письменнику вдалося створити яскраві, індивідуальні образи (Нестор, Уляна, Христя, Марія Журавська, Іван Коляда, Дарина та Дмитро Листопади, Кузьма та багато інших), виділяючи провідні риси їхніх характерів, що виявляються вже на рівні їхніх імен, назв розділів (наприклад, «Книга Нестора»),

«Христя, душею у добрі скупана», «Дума про Дарину, Матір дітей людяцьких» тощо), сюжетного розвитку подій.

Зазначимо: життя героїв не подається від дня народження й до смерті (як це буває в романі), але вичерпно розкривається їхній духовний розвиток. Персонажі В. Дрозда не є традиційними зідеалізованими епопейними героями, вони повноцінно епопейні тому, що взяті автором із народу. Їхні образи створені за принципом епопейної типізації, який передбачає втілення загального в конкретному, одиничному, коли народ ніби концентрується в героєві, стаючи «окремим живим суб'єктом» (Г. Гегель). Характери героїв В. Дрозда під впливом історичних перетворень, що відбуваються в країні, збагачуються новими рисами. Для одних стає закономірним злиття особистих інтересів із суспільними, готовність пожертвувати навіть життям заради революційних ідеалів і справи, у яку вони свято вірять (Марія Журавська, Іван Коляда, Мартин Волохач). Інші – готові продати душу дияволу, аби зберегти своє життя (Михаль Громницький, Олекса Коршак, капітан Агас та подібні). Образи, створені В. Дроздом, здебільшого збірні, що виявляє органічний зв'язок індивідуума із загальним, з історією і сучасністю. Вони постають як момент руху історії: одне покоління змінює інше; сучасність розчиняється в безкрайому океані історії, народної пам'яті, що фіксуються в спогадах і оповідях багатьох мовців. З'являється билинна інтонація. Герої, що вийшли із надр народної свідомості, стають легендою, ідуть у міф, що є характерним для епопеї (Нестор Семирозум, Уляна Несторка, Дарина Листопад та ін.).

З епопеею «Лістя землі» зближує й те, що в ньому широко й всебічно відтворено епохальний перелом у житті народу, відображені події, які мають вирішальне значення для багатьох його поколінь, що є властивістю епопеї. Адже в системі людина – народ – людство важливою є ще одна ланка – рід, на чому пильно зосереджена увага автора: центральною темою, що об'єднує всі книги «Лістя землі», є тема роду. Концептуальними в епічній характеристиці світу є оповіді про життя кількох родин – Нестора Терпила, прозваного Семирозумом, та його дружини Уляни, Журавських, Гаврила Латки, шукача «Горіхової землі», Мартина Волохача, прозваного вовком, та їхніх нащадків. Усіх їх об'єднує приналежність до їхніх родів-родин, до спільного місця побутування (одного села – Пакуля) й народу. Герої і їхній рід становлять єдине ціле. Слава роду виявляється славою героя, а слава героя є водночас і славою роду, що переходить від покоління до покоління. Зречення, забуття свого роду неславить героя (Купер'ян Терпило, Михаль Громницький). Код зв'язку людини з родом, зв'язку між народом і героєм, епохою й людиною, загальним і конкретним закладено в семантиці назви твору «Лістя землі» (вираз біблійний, за словами В. Дрозда з одного з інтерв'ю [6, с. 131]). Хоча вона й не є традиційно-епопейною, проте за нею чуються голоси віків, вона несе в собі образ епопейного багатолюддя. Заголовний образ «лістя землі» – уособлення ідеї відродження, циклічності життя: одне лістя відмирає, а нове народжується, як і людина (подібний мотив зустрічався і в «Іліаді» Гомера).

Як зазначає А. Бармін, «жоден із жанрів не потребує для вираження своєї специфіки такого заглиблення у фольклорні витoki, як епопея» [2, с. 16], як роман-епопея. У творі В. Дрозда наявний потужний фольклорний струмінь, що набуває функції стильової домінанти. У художніх пошуках В. Дрозд обирає такі фольклорні елементи (жанри, мотиви, образи), які за своєю концептуальністю здатні у сконденсованому вигляді відобразити сутність масштабних явищ і подій. Звернення до зображення народного життя актуалізує народно-міфологічний пласт образності. Фольклорно-міфологічна домінанта яскраво проглядається в зачині твору (легенда про Світове дерево). Концептуальна вона і в узагальненому образі Краю. Багатообіцяючий фольклорний струмінь на початку твору (від назви «Лістя землі») стає наскрізним у вираженні складного духовного світу людини.

Як відомо, однією з істотних ознак структури епопеї є певна автономність її частин, об'єднаних головною ідеєю. «Лістя землі» теж komponується з якісно рівноцінних частин, що поєднані художнім задумом. Твір складається з окремих, композиційно завершених (але не ізольованих), взаємопов'язаних, підпорядкованих художньому принципу єдиного епічного цілого розділів, які письменник часто називає «книгами»: «Книга Нестора», «Із книги днів», «Книга про любов і ненависть», «Книга Кузьми, сина Семирозового», що викликає асоціації з назвами частин Книги Книг. Назви «Житіє Христі, душею у добрі скупаній», «Діяння Михаля Громницького» наближені до назв творів агіографічної літератури; «Слово про землю горіхову», «Казання про розор Пакуля» – літописної.

Для поезики епопеї взагалі характерне внутрішнє поєднання ознак жанрів різних епох: родового епосу, билини, апокрифа, легенди і притчі, міфу й казки тощо. Така тенденція простежується й у «Лісті землі» В. Дрозда. Окрім того, що твір наближений до родового епосу, а окремі його розділи споріднені з апокрифічною літературою, у його структурі є чимало розповідей містичного характеру, які сприймаються як притчі (наприклад, діалоги Нестора з Богом). Наявні в ньому й власне притчі, створені, очевидно, самим автором і вкладені ним в уста героїв. Зокрема це розповіді про вогонь і піч, Бога й диявола, верби, кліща, ящірку. Особливість цих притчевих оповідей у тому, що вони є одним із засобів вираження суб'єктивних морально-філософських поглядів героїв, часто антидетичних до загальноприйнятих ціннісних уявлень. При цьому простежується своєрідна притчева поезика, коли виключається будь-яка описовість, характерна для інших епічних творів. Притчевий тип художнього узагальнення сприяє синтезу притчевих і непритчевих прийомів у межах твору, унаслідок чого досягається ефект хронотопної триєдності – теперішнього, минулого й майбутнього, загальнолюдського й конкретно-історичного.

У деяких епізодах «Лістя землі» панує атмосфера магічного, структурованого подіями неймовірного плану, відомими з прадавніх часів, які побутують у народних казках. Наприклад, казковість чудодійних перетворень в епізоді зустрічі Нестора й Кузьми Лемехи, батька Уляни. Автор наділяє Нестора надзвичайними властивостями, що уподібнює його до чарівника й споріднює з персонажами фантастичних казок. Це підтверджується його здатністю перетворити людину на вовка, оживити померлого, переміщатися між двома світами – землею і небом, коли межею між так званими царствами слугують дерево, драбина, блискавка, які уможливають подібне пересування героя. Його динамізм актуалізує у «Лісті землі» центральний мотив чарівних казок – мотив подорожі – насамперед Нестора Семирозума. Мандрі Гаврила Латки в пошуках «Горіхової землі» теж асоціативно наближені до казкової подорожі. А казкові образи «ріки молочні і береги медові» [3, с.167], «за високими горами та морями синіми» [3, с.158], «скатерть-самобранка», які виникають в уяві героя як ознаки вимріяного царства та його місцезнаходження, увиразнюють казкові мотиви твору в цілому.

Прозаїк залучає до «Лістя землі» сюжети й мотиви апокрифічних легенд, варіюючи їхній зміст устами названих і безіменних мовців. Найбільшої актуалізації набувають у творі космогонічні (про створення світу), есхатологічні (про кінець світу) та антропогенічні (про створення людини) легенди. Зберігаючи свій естетичний потенціал, вони отримують новий смисловий вимір, проектуючись на глибинне осмислення іншої дійсності.

Деякі розділи твору В. Дрозд називає «думами»: «Дума про Дарину, Матір дітей людяцьких» [3], «Дума про Митра» [4]. Доказом правомірності такого авторського визначення є їхня внутрішня природа. Названі розділи роману-епопеї «Лістя землі» дійсно близькі до народних дум за своєю структурою: зачин (заспів, заплачка), власне дума й кінцівка. Наприклад, у «Думі про Дарину, Матір дітей людяцьких» композиційну функцію своєрідного заспіву виконує сон Уляни,

який стає ключем до розшифрування ідейного задуму прозаїка – зобразити трагічний життєвий шлях Дарини Листопад як людини й матері, возвеличений до подвигу. Після такого заспіву розпочинається власне дума, у сюжеті якої послідовно реалізується віщий сон: одного за одним Дарина втрачає всіх своїх дітей, чоловіка; збирає під одним дахом чужих дітей, про яких піклується. Кінцівка – смерть самої Дарини.

Зображуючи винятково гострі, напружені ситуації в душі уснопоетичної традиції в розділах-думах (страждання Дарини, «Матері дітей людських»; трагічні події війни, безліч людських смертей і страждання Митра), В. Дрозд використовує принцип характеротворення головних героїв, наближений до притаманного думам. З одного боку, герої, зображені письменником, не легендарні й не історичні особи, з іншого – через співвіднесення їх із вічними образами (Дарини – з Божою Матір'ю, Митра з самим Ісусом Христом) автор виводить героїв на рівень легендарних (як у фольклорі), але його герої порівняно з фольклорними більш індивідуалізовані. Щоправда, образ Митра позначений певною умовністю, у його основі фольклорний спосіб узагальнення життєвого матеріалу: героя не бере жодна куля, він ніби безсмертний. При цьому фольклорний принцип типізації не позбавляє героя реалістичного підґрунтя: він просто людина, яка потрапила в екстремальні життєві обставини.

Твір В. Дрозда має відкритий фінал, що, як правило, маркує жанр епопеї. Звичайно, незавершеність сюжету певною мірою умовна, але вона відчутна. Наприклад, у фіналі першої книги у сцені бою між змієм і пакульською церквою цю незавершеність акцентує синтаксичний прийом трикрапки в кінці останнього речення. У другій книзі твору незавершеність не оприявнюється на синтаксичному рівні, але на сюжетному асоціативно таке відчуття виникає: оскільки В. Дрозд мав на меті показати долі багатьох поколінь, то «Книг», «Дум», «Казань» про їхнє життя могло б бути набагато більше. В одному з інтерв'ю В. Дрозд зазначав, що «записав сотні біографій людей» [6, с. 131].

Насамкінець додамо, що «Листя землі» В. Дрозда за обсягом є великим твором (два томи – близько тисячі сторінок тексту) епічного змісту, що цілком закономірно: наявність значної кількості епізодів, сцен вимагає й відповідних меж тексту. Звичайно, це (при тому, що обсяг є одним із критеріїв) не може бути визначальною ознакою жанру, хоча й створює зовнішню об'ємність. Твір, великий за обсягом, не обов'язково є епопеєю. В епопеї всі компоненти, починаючи від об'єкта зображення, сюжету, композиції, історичних і вигаданих героїв, аж до окремих деталей поєднані в художнє ціле. Така внутрішня цілісність якраз і притаманна «Листю землі».

Таким чином, жанр «Листя землі» В. Дрозда тяжіє до синтетичності: ознаки роману й епопеї постають у динамічній взаємодії й у своїй сукупності творять художню єдність. Від роману у творі – романне мислення й зумовлена ним глибина проблематика, інтерес до життя окремої людини. Серед ознак епопеї передусім оприявнюються основні її конститутивні риси – зображення національного минулого, в основі якого національне сказання, наявність епічної дистанції між часом самих подій і моментом їх відтворення.

Твору притаманна епопейна хронотопічна організація сюжету: реальні час і простір при зображенні епохальних подій набувають масштабних вимірів. Сюжет твору, вибудований на художньому розкритті людських дол, характерів, складається з багатьох ліній, що органічно взаємодіють між собою. Багатоплановість і панорамність відтворення народного життя, тісне переплетіння долі конкретної людини й історії, багатоплановість, позначена автономністю частин, композиція забезпечують розкриття повноти буття героїв. Задум В. Дрозда художньо досягнути народну долю (цьому підпорядковується й обсяг твору), усі ті фактори, що її фор-

мують і видозмінюють, зумовлює масштабність зображення персонажів. У творі чимало індивідуалізованих героїв, наділених лише їм притаманними рисами, образи яких несуть ідейно-естетичне навантаження у створенні узагальненого образу народу. Через образи народу і його представників письменник виражає свою оригінальну філософську концепцію історичного розвитку. Відштовхнувшись від змалювання життя окремої людини, піднімається до узагальнень про долю людини зокрема, народу й людства в цілому. Синкретичність зображення особистого й суспільного сприяє художньому всеохопленню. При цьому у творі простежується внутрішнє поєднання ознак різних жанрів (переважно фольклорних): родового епосу, апокрифа, міфу, притчі, казки, легенди, думи, що свідчить про його жанровий синкретизм.

Висновки. Розглянуті особливості дають підстави вважати «Листя землі» В. Дрозда романом-епопеєю, жанрова специфіка якого й зумовлює характер вираження багатогранної проблематики, багатство стильових доміант твору. Останні реалізуються не лише у своєрідній інтерпретації мотивів та образів Біблії, міфології та фольклору, але й у специфічній манері подання матеріалу, самотні мові оповіді, що, по суті, стає ключовим чинником поліфонічного стилю «Листя землі».

Бібліографічні посилання

1. **Бармин, А. В.** Поэтика эпопеи XX века: учеб. пособие / А. В. Бармин. – Уфа : Изд-во Башкир. гос. ун-та, 1983. – 80 с.
2. **Бахтин, М. М.** Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин / сост. С. Г. Бочаров: 2-е изд. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
3. **Дрозд, В.** Листя землі / Володимир Дрозд. – К. : Укр. письменник, 1992. – 559 с.
4. **Дрозд, В.** Листя землі / Володимир Дрозд. – К. : Укр. письменник, 2003. – 514 с.
5. **Дрозд, В.** Бог, люди і я : щоденники різних років із коментарями / В. Дрозд // Київ. – 2003. – № 5. – С. 70–99.
6. **Жулинський, М.** Яким корінням живе дерево? / М. Жулинський // Наближення. Літературні діалоги. – К. : Дніпро, 1986. – С. 122–171.
7. **Колошук, Н.** Про поетику роману В. Дрозда «Листя землі» / Н. Колошук // Літературознавство. Бібліографія. Інформатика: доп. та повідомл. III Міжнар. конгр. українців. – Х. : Око, 1996. – С. 154–156.
8. **Павлишин, М.** Чому не шелестить «Листя землі»? / М. Павлишин // Канон та іконостас: літературно-критичні статті. – К. : Час, 1997. – С. 276–292.

УДК 007: 304: 316.28

С. В. Демченко

ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЧИННИК ВСТАНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО «ПОРЯДКУ ДЕННОГО»

Вивчається громадсько-політична функція телебачення по конструюванню суспільних відносин та формуванню масової свідомості.

Ключові слова: телебачення, «порядок денний», масова свідомість, соціум, медіація реальності.

Изучается общественно-политическая функция телевидения по конструированию общественных отношений и формированию массового сознания.

Ключевые слова: телевидение, «повестка дня», массовое сознание, социум, медиатизация реальности.